

אחרי איראן: תפוצה גרעינית נוספת במזה"ת

עודד ברוש

המכון למדיניות ואסטרטגיה

הבינתחומי הרצליה

כנס הרצליה התשיעי

פברואר 2009

רקע – האיום על משטר אי-התפוצה הגרעיני

- התפיסה: מאז 1964, 45 שנים של הצלחה רבה של המשטר במניעת תפוצה
- חשש לקריסת חסמי אי-תפוצה (“non-proliferation firebreaks”) במזרח הרחוק ובמזה"ת

השלכות גירעון איראן על יריבים במזה"ת

- בגלל התכנים האידיאולוגיים של המשטר: חשש מניסיון לקדם סדר יום מהפכני שיעי / רדיקלי, חשש מפעולות לערעור משטרים
- חשש מניסיון להשתלט על בנכסים אסטרטגיים / כלכליים
- חשש מהתכתשויות קונבנציונאליות עם פוטנציאל להסלמה; מיצירת אווירת תחרות / עימות של "escalation dominance"

אחרי איראן: מניעים מתווספים

- גם קודם היו מניעים חזקים לשואפות לגירעון; אחרי איראן, מתווספים המניעים החדשים על הקיימים בלאו הכי
- במרבית המקרים המניע העיקרי הוא דומיננטיות אזורית במזה"ת רווי ערכים סובייקטיביים
- במקרים אחרים המניע העיקרי הוא פיצוי על חולשות
- נשק גרעיני נתפס בעבר ע"י השחקנים באזור כנכס אסטרטגי, מקרה לוב הפך את המגמה – זמנית

ערב הסעודית

- בעבר: מעורבות בתכנית הפקיסטאנית תמורת "מטריה"?
- רכש טק"ק אסטרטגי מסין בשישבון פקיסטאני
- היעדר תשתית מתאימה – זקוקה לרכש של יכולת מבחוץ ("turnkey"?), אם עדיין אפשרי
- ה-כיצד עדיין לא ברור אבל המניע ברור והפוטנציאל קיים
- + שיקולים וסכנות כנגזר מחיכוכי עוצמה ב-פנים

מצרים

- שאיפות לתכנית דו-משמעית משנות ה-60
- יוקרה, מעמד (בין-ערבי, הקבלה להודו), שיקולים אסטרטגיים
- תכניות מרשימות להשתתת תכנית נרחבת – בצד קושי במימוש, מימון
- תשתית מדעית, טכנולוגית, תעשייתית קיימת
- מאז 2006 ניכרת התעניינות מחודשת גוברת
- מרץ 2007: הצהרה בדבר כוונה ל-10 תחנות כוח גרעיניות

לוב

- פוטנציאל פריצה מהמסגרת, מפאת אכזבה מרווחי הסכם 2003
- סכנה לניסיון לבחון אווירה בינ"ל "סלחנית" יותר משהייתה קיימת ב-2003
- לצד אלה, קושי בשיקום המרכיבים שנרכשו אז מרשת א.ק.חאן; מנגד, חלופה איראנית?

אלג'יריה

■ עד 1993 – כנראה תכנית ייעודית עם כור מכ"ד סיני

■ 1993 – מתחייבת להצטרף ל-NPT (הפקדה 1995) בלחץ בינ"ל ונטישת התכנית הייעודית?

■ פוטנציאל לחידוש במצב של קריסת משטר אי-התפוצה

עיראק

- בעבר – מניע הנהגת העולם הערבי, "בבל", היוקרה הפנימית, שיקולים אסטרטגיים
- הידע קיים
- כרגע לא נראה, אבל...
- אחרי יציאת ארה"ב ושידוד פנימי, תחרות סונית-שיעית, ותיאורטית חידוש המניע של הנהגת העולם הערבי

סוריה

- מניעי פנים של שרידות המשטר, וחוץ – אזוריים וביטחוניים
- במקום צפ"ק - חלופה איראנית?

מאע"מ והיתר

- מאע"מ – התעניינות וחתירה לכורי כוח?
- על פניו, ספק אם סכנה, אבל אין לדעת – בעבר
מטה רשת א.ק.חאן
- מרוקו, ירדן??
- טרור – אל-קעידה, חזבאללה, מטעם ("שליחים")
ושלא מטעם; "הכשרת השרץ"

טורקיה

- ניכרת התעניינות גוברת
- נכון לסוף ינו' 09': כוונה להשיק תכנית כורי כוח, הסכם טכני עם רוסיה

לסיכום

- גירעונה של איראן, מלבד הסכנה של שימוש בנשק גרעיני, צפוי להביא ל"כדור שלג" של הסלמה אזורית בתחומים שונים
- סכנה לקריסה של משטר אי-התפוצה עם השלכות מזה"תיות נרחבות